

בס"ד, ערב ש"ק לסדר "מושל בכל ארץ..." ויגש, תשפ"ו

"ביקורת הכיסים"

הלה אכן תקף ואמר: "אני מתנגד חריף להעמדת השומרים בשער! ראוי לנהוג כפי שנהגו בטאנג'יר, שקבעו בהסכמה וחרם שבל יצא איש מחוץ לעיר בשבת גם ללא טלטול שום חפץ מחמת המכשול שמא יטלטל¹, ובכך נחסוך את אי הנעימות שבחיטוט בכיסי האנשים, ומה עוד שהשומרים עומדים רק בשער אחד, ומי שירצה לצאת עם חפצים בכיסו יוכל לצאת משער אחר..."

כמובן, שהתחקירן מצא את עצמו במצב לא נעים. הוא פנה לחכמי התורה לברר לברר מה אירע בטאנג'יר!! התברר שאכן מעיקרא גזרו שלא יצא איש מ'קיר העיר' החוצה כפי שנאמר, אבל כאשר החלו אנשים לגור מחוץ לעיר מחמת ריבוי האוכלוסיה וכו', כבר לא נמנעו מלבקר זה את זה, ואחר דיון החליטו שמותר לבטל את החרם ע"י חכמי וטובי העיר כדי שלא יכשלו בעוון חרמים והסכמות, אמנם אלו שהיו עבריינים ויצאו כל עוד החרם היה בתוקף, היתר החרם לא מועיל עבורם למפרע, ועבורם ההיתר יחול רק כאשר: "רק ינהגו איסור כימים שנהגו בהם היתר"² (יש מאין ח"א יו"ד סו"ס י"ג).

התחקירן רצה לצאת ב"חלק שני" של התחקיר ולהבהיר את חוסר הדיוק שבדבריו של ה"מתנגד". אבל בבואו לשער העיר, התברר לו שהשומרים נעלמו כיון שעל פי הוראת ומימון הרב (האדר"ת זצ"ל⁴), תוקן עירוב גם ב"עיר החדשה", ובטל הצורך בשומרים.

"יש להראות שהכיסים שלכם ריקים" - כך ציוו הקאבאס (קאוואס/שמש) של הרב אלישר ושוטר הממשלה, והרה"ג משה הלר את כל היוצאים בשבת מחומות העיר העתיקה בירושלים לעבר העיר החדשה (שלא היתה מוקפת עירוב), בהבטיחם שכשיחזרו לתוך החומות יחזירו להם את חפציהם (ע"י בטוב ירושלים לרב ב"צ ידלר עמ' ס"ב, ס"ה).

תחקירן ניסה לברר את עמדתם של התושבים על ה"כפיה הדתית" החמורה. אחר מאמץ הוא כמעט וגנז את התחקיר, כיון שהתברר שבני העיר שמחו שיש מי שבודק ומונע מהם להיכשל בחילול שבת של מלאכת הוצאה (כגון מחמת שכחת גרעינים בכיסים). כפי שאנשים שמחים שעושים להם ביקורת בקופות 'שירות עצמי' כדי שחלילה לא יכשלו באיסור גזל/גניבה בקחתם בטעות מוצר שלא ששילמו עליו!

העיתונאי היה מיואש, הוא מנסה להצילם בצורה מאוזנת מ"כפיה דתית" והם בתמימותם שמחים. היה מי הסביר לו ש"שחומרות של חכמים אינן באמת 'חומרות' אלא אלא דרך להקל על האדם שלא לבוא לידי עבירה" (מהגרז"נ גולדברג זצ"ל)

בלחישה נאמר לעתונאי מחפש האיזון, שפלוגי 'מתנגד חריף'. והוא הזדרז להזמינו לעימות ב'שידור חי' אפילו ללא "ראיון מקדים".

⁴ "העירוב היה מתנהל הכל על חשבוננו הפרטי... חז"ל הזהירו אותנו 'רובן בגזל' - רוב בני אדם נכשלים בעוון גזל וכשגזל ואינו יודע למי גזל יעשה צרכי רבים ואין לך צרכי צבור יותר מזה כשעושים עירוב והצבור יכול לסלסל וממילא נהנה מזה הנגזל או בנו זה נקרא השבחה" (בטוב ירושלים עמ' רנ"ט)

¹ שו"ת יש מאין ח"א יו"ד י"ג, ליצחק ריח ח"א סימן כ', ישא איש ס"ג.

² פירוש, אם יצאו ארבע שבתות אסור להם לצאת בארבע השבתות שאחר התרת החרם.

³ ע"י הערה הקודמת, ואחת הסברות להתיר (בישא איש), שההסכמה לא פשטה ברוב העיר, כיון שרוב בני העיר כלל לא היו יוצאים בשבתות מחוץ לעיר כך שלא נגע בהם כלל.